

# Ulus Kimliğinin İnşasında Müziğin Rolü: Yu-Mex Örneği

## Constructing National Identity Through Music: The Yu-Mex Case Study

Alper Zengintaş<sup>1</sup> 

<sup>1</sup>Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Müziği Teorisi ve Etnomüzikoloji Bölümü, Bursa, Türkiye

### ÖZ

Kimlik kuramları, bireylerin ya da toplulukların hem kendi benlik algılarını çeşitli yönlerden hem de 19. Yüzyıldan sonra ortaya çıkan modern devlet kavramınca yaratılan ulus kimliği ile bu toplulukların küresel siyasi ve kültürel ilişkilerini inceler. 1945-1992 yılları arasında yaşamış Yugoslavya Federal Cumhuriyeti ise ulus kimliğinin devlet eliyle inşasında dikkat çekici bir örnektir. Bu çalışma müzik aracılığı ile ulus kimliğinin nasıl inşa edildiği Yugoslavya ve senkretik bir müzik türü olan Yu-Mex örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmayı nitel araştırma deseni temelinde tasarlayarak, Yu-Mex müzik fenomenini tarihsel ve kültürel bir vaka analizi olarak ele almaya çalıştım. Araştırmanın veri setini öncelikle Yu-Mex'in ortaya çıkması fitilini ateşleyen bir film ve devamında 1950'li ve 60'lı yıllarda Yugoslavya'da popüler olan, dönemin sanatçıları tarafından Sırp-Hırvatça dillerinde yayımlanmış plak kayıtları gibi birincil kaynaklar ile Miha Mazzini'nin 2013 tarihli belgeseli gibi ikincil kaynaklar oluşturmaktadır. Bu kültürel ürünler, içerik ve söylem analizi perspektifinden incelenerek bu senkretik müzik türünün ortaya çıkışı, yayılımı ve çok etnisiteli Yugoslav ulus kimliğinin inşasındaki sosyo-kültürel rolünü yorumladım. Çalışma neticesinde elde edilen bilgiler bize Yu-Mex müziğinin, doğrudan devlet eliyle olmasa da dolaylı olarak Yugoslav ulus kimliğinin inşasında olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Ulus kimliği, Yugoslavya, Meksika, Popüler Kültür

### ABSTRACT

Identity theories examine the self-perceptions of individuals and communities, as well as their global political and cultural relations through the concept of national identity, which was forged by the modern state since the 19th century. The Federal Republic of Yugoslavia (1945–1992) serves as a remarkable example of the state-led construction of a national identity. This study aims to investigate how national identity is built through music, focusing on the case of Yugoslavia and the syncretic musical genre of Yu-Mex. Employing a qualitative research design, I have approached the Yu-Mex phenomenon as a historical and cultural case study. The dataset for this research comprises primary sources—notably

Alper Zengintaş — azengintas@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 05.10.2025 — Kabul tarihi/Accepted: 23.11.2025 — Yayın tarihi/Published: 30.11.2025

Bu çalışma 24 Nisan 2025'te IV. Uluslararası Müzik Araştırmaları Öğrenci Kongresi'nde "Senkretik Bir Müzik ve Ulus Kimliği: Yu-Mex" başlığı ile bildiri olarak sunulmuştur.

Telif hakkı © 2025 Yazar(lar). Açık erişimli bu makale, orijinal çalışmaya uygun şekilde atıfta bulunulması koşuluyla, herhangi bir ortamda veya formatta sınırsız kullanım, dağıtım ve çoğaltmaya izin veren Creative Commons Attribution License (CC BY) altında dağıtılmıştır.

Copyright © 2025 The Author(s). This is an open access article distributed under the Creative Commons Attribution License (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited.

the seminal film that led the emergence of Yu-Mex, followed by popular records released in Serbo-Croatian by artists of the 1950s and 60s—and secondary sources, such as Miha Mazzini’s 2013 documentary. I have interpreted the emergence, diffusion, and socio-cultural role of this syncretic music genre in the construction of a multi-ethnic Yugoslav national identity by analyzing these cultural products from the perspective of content and discourse analysis. The findings indicate that Yu-Mex music had a positive, albeit indirect, influence on the construction of the Yugoslavian national identity, rather than being a direct product of state engineering.

**Keywords:** National Identity, Yugoslavia, Mexico, Popular Culture

## Giriş

Ulus devletlerin ortaya çıktığı 19. Yüzyıldan günümüze dek ulus kavramı tek bir etnik topluluktan etnisite üstü bir kavrama evrilmiştir. Geleneksel olarak antropologlar ulus terimini etnik grup veya aşiret kavramlarıyla bir tutmuşlardır. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısıyla başlayan post-kolonyal dönemde bu anlayış değişmiş; aralarında az miktarda bağ bulunan topluluklar üzerinde ortak bir ulus kimliği inşa edilmeye çalışılarak ulus-devlet kavramı yeni bir boyuta evrilmiştir (Lavenda ve Schultz, 2018). Balkanlar, Balkan Savaşları ile başlayan süreçte, önce Osmanlı İmparatorluğu’nun, ardından Habsburg Hanedanı’nın egemenliğinden kopmuştur. Bu miras üzerine kurulan Yugoslavya devleti ise tamamen dağıldığı 1992 yılına dek, bünyesindeki Sırp, Hırvat, Boşnak, Arnavut ve Makedon gibi farklı etnik toplulukları “Yugoslav” ulus kimliği altında birleştirme arzusunda olmuştur (Calic, 2019).

Özellikle 1945’te komünist rejime geçip, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti adını alan Yugoslavya’da Başkan Josip Broz Tito bir ulus kimliği inşa edebilmek için kültürün her unsurunu kullanmıştır. Kahramanlık hikayeleri ile ülkenin her yerinde *Kardeşlik ve Birlik*<sup>1</sup> sloganını kullanmasına rağmen 1992’de çeşitli sebeplerle dağılarak siyasi olarak sona ermiştir. Yine de o dönemi yaşamış kişilerce, *icat edilmiş* bu Yugoslav kültürü ve geleneğinin hatırası hafızalarda saklanmaktadır (Luthar ve Pušnik, 2010).

Bu çalışma Tito’nun Komünist Rusya’nın Başkanı Stalin ile 1940’lı yılların sonunda siyasi ilişkisini sonlandırması ve Yugoslavya’yı “Bağılantısızlar” arasında tuttuğu dönemde, altın çağını yaşayan Meksika sinemasından getirilen filmlerin Yugoslavya sinemalarında yayınlaması ardından ortaya çıkan ve *Yu-Mex* diye adlandırılan senkretik bir müzik türünün Yugoslav ulus kimliğinin oluşumu ve korunmasında etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde neredeyse unutulmuş olan bu müzik türü hakkında yapılan çalışmaların azlığı bu araştırmanın hem önemini hem de sınırlılığını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın temel sorunsalı şudur: Coğrafi olarak birbirine bu denli uzak iki ülkenin müziğinden senkretik olarak doğmuş bir tür olan Yu-Mex müziği, Yugoslav ulus kimliğinin inşasında nasıl bir işlev üstlenmiş ve devlet destekli kimlik politikaları içinde kültürel birleştirici bir unsura nasıl dönüşmüştür?

1 Bratstvo i jedinstvo: Sosyalist Yugoslavya’nın resmî sloganı olarak kullanılmıştır.

## Yöntem

Bu çalışma, ulus kimliğinin inşasında müziğin rolünü Yugoslavya ve Yu-Mex müzik türü özelinde inceleyen nitel bir araştırma deseni temelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın ana yaklaşımı, tarihsel ve kültürel bir vaka analizi olarak kurgulanmıştır. Vaka analizi yöntemi, belirli bir sosyal fenomenin (Yu-Mex müziğinin doğuşu, yayılması ve kültürel etkisi) kendi gerçek yaşam bağlamı içinde, derinlemesine ve bütüncül bir bakış açısıyla incelenmesine olanak tanımaktadır (Yin, 2015). Araştırma, olgunun yaşandığı dönemin sosyo-politik dinamiklerini (Soğuk Savaş, Bağlantısızlar Hareketi, Tito'nun iç politikaları vb.) göz ardı etmeden, kültürel bir ürünün çok etnisiteli bir toplumda nasıl bir birleştirici unsur haline geldiğini anlamayı hedeflemektedir.

Veri toplama süreci, birincil ve ikincil kaynakların analizine dayalı çok katmanlı bir yaklaşımla yürütülmüştür. Birincil kaynaklar, Yu-Mex fenomenini doğrudan ortaya çıkaran ve şekillendiren kültürel ürünlerden oluşmaktadır. Bu kapsamda, Yu-Mex'in popülerleşmesinde bir katalizör görevi gören ve 1952'de Yugoslavya'da gösterime giren Un Día de Vida (Jedan Dan Života) adlı Meksika yapımı film, başlangıç noktası olarak ele alınmıştır. Devamında, 1950'li ve 1960'lı yıllar boyunca Yugoslavya'da üretilen ve dönemin popüler sanatçılarına ait plak kayıtları incelenmiştir. Bu kayıtlar, Ivica Robić'in "Mama Juanita" gibi ilk dönem Sırp-Hırvatça uyarlamalarından, Trio Tividi gibi grupların daha gelişmiş orkestral düzenlemelerine ve Milić Ljubomir gibi sanatçıların özgün Yu-Mex bestelerine kadar türe ait evrimi gösterecek şekilde seçilmiştir. Müzik kayıtlarının yanı sıra, sanatçıların geleneksel Meksika kıyafetleriyle yer aldığı plak kapakları gibi görsel materyaller de analiz edilmiştir. İkincil kaynak olarak ise Miha Mazzini'nin 2013 tarihli YuMex belgeselinden faydalanılmıştır. Bu belgesel, hem döneme tanıklık eden kişilerle yapılan röportajları

içermesi hem de fenomeni modern bir perspektiften yeniden değerlendirmesi açısından değerli bir veri sağlamıştır.

Verilerin analizinde içerik analizi (Krippendorff, 2013) ve söylem analizi (Gee, 2014) teknikleri bir arada kullanılmıştır. İçerik analizi, şarkı sözlerindeki temaları, müzikal yapıları ve plak kapaklarındaki görsel kodları sistematik bir şekilde tanımlamak için kullanılmıştır. Söylem analizi ise bu kültürel ürünlerin dönemin "Kardeşlik ve Birlik" (Bratstvo i Jedinstvo) gibi resmi söylemleriyle ve Yugoslav ulus kimliği inşasıyla nasıl bir ilişki kurduğunu, onlarla nasıl müzakere ettiğini veya onları nasıl yeniden ürettiğini anlamak amacıyla uygulanmıştır (Gee, 2014). Bu yolla, devlet eliyle doğrudan bir yönlendirme olmaksızın, popüler kültür aracılığıyla bir Yugoslav ulus kimliğinin nasıl dolaylı olarak inşa edildiği ve kitleler tarafından benimsendiği yorumlanmıştır. Araştırmanın coğrafi kapsamı, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Yu-Mex mirasını en yoğun barındıran ve dönemin en büyük plak şirketlerine (örn. Jugoton) ev sahipliği yapan Hırvatistan ve Sırbistan'daki örneklerle odaklanmıştır.

## Ulus Kimliği

Benlik ve kimlik duygusu, sembolik etkileşimcilik ve fenomenolojik yaklaşım gereği sosyal etkileşimler olmadan gelişmez. Bireyler arasındaki ortak değerler, inanışlar, ritüeller ve düşünceler her ne kadar etnik ya da kültürel toplulukları oluşturmada etkili olsa da her birey yaşadığı sosyal deneyimleri algılamasındaki farklılıklar neticesinde bireysel kimliğini bundan bağımsız olarak ayrıca inşa eder. Kişiler içinde bulunduğu topluluğa ait ve kendi benliğine ait kimliklerini ayrı ayrı taşır (Nas, 2022). Her birey, bireysel kimliğini taşımaya devam etse de sosyal bir varlık olan insanın, aidiyet, kabul edilme, değer görme gibi hislere de ihtiyacı vardır. Bu da ancak bir topluluğa, bir sosyal sınıfa üye olmakla gerçekleşir (Burke ve Stets, 2023).

Topluluk ve sınıf kimlikleri ise bireylerin; diğer bireylerle iletişim kurmasını, her üyenin diğerleri tarafından beklenen davranış biçimlerini yerine getirmesini, grubun çeşitli faaliyetlerine katılmasını ve grubun ortak hedeflerine katkıda bulunmasını ve grubun sınırlarını korumasını içerir. Sosyal sınıflar topluluklar tarafından, üyelerinin topluluğun kaynaklarına erişimini kontrol etmek amacıyla yaratılır. Her birey hangi sosyal sınıfa ait olduğunu bilir ve ona göre davranır. Her birey aynı zamanda hangi sosyal sınıfa ait olduğunu ve hem kendinin hem topluluğun nasıl davranacağını önceden bilmeye ve “biz” ile “onlar” ayrımını hissetmeye ihtiyaç duyar (Burke ve Stets, 2023). Etnik kimlik de bu topluluk kimliklerinden biridir. Günümüzde antropolojik ve sosyolojik düşünce geleneğinde, bir etnik kimliğe ait olmak için biyolojik özelliklerden ziyade tarihsel ve mekânsal koşullarla oluşan ortak din, mezhep, dil ya da bir aileye bağlılık ya da ekonomik bir faaliyet ya da siyasi bir düşünce grubuna üye olmak yeterlidir (Lavenda ve Schultz, 2018).

Ulus kimliği ise 18. yüzyılın sonlarında ve özellikle 19. yüzyılda tüm Avrupa’ya yayılan milliyetçilik akımı ile ortaya çıkmıştır. Öyle ki, o döneme kadar halkı *kulları ve tebaası* olarak gören kraliyet aileleri kendilerini yönettikleri ülkelerin halkının bir parçası, o ulusa ait birer birey olarak göstermeye başlamıştır. Örneğin Almanya’da Kaiser II. Wilhelm kendisini “Bir numaralı Alman” olarak ifade etmiştir (Anderson, 2023). Bu dönemde ulus kimliği bireysel, mezhepsel, dini, kültürel ya da etnik tüm diğer kimliklerin üstünde bir kimlik olarak görülmüştür (Hobsbawm, 2012).

Anderson (2023) Hayali Cemaatler adlı kitabında, milliyetçiliğin kültürel ürünleri olan şiir, düzyazı, müzik ve görsel sanatların ulus sevgisini “binlerce farklı biçimde açıkça ifade ettiğini” söylemektedir. Baily (1994) ise müziğin devlet eliyle bir Afgan ulus kimliğinin oluşturulmasında etkin bir rol oynadığından, ancak bu esnada yerel müzik çeşitliliğinin olumsuz etkilendiğinden bahsetmiştir. Hobsbawm (2012) ise “Nations and Nationalism Since 1780” adlı kitabının ikinci baskısında 20. yüzyılda milliyetçiliğin ulus kimliğinin çok güçlü bir kimlik çerçevesi haline gelse de sınıfsal, etnik ve bölgesel farkları tamamen yok edemediğini ve bunun aksine yeni yeni gerilim ve çatışmalara zemin hazırladığını savunur. Doğan (2016) ise Batı Balkanlardaki kimlik ve etnisite üzerine yaptığı çalışmasında bu bölgede kimlik, etnisite ve ulus

kavramlarının neredeyse aynı olduğunu ve birbirine yerine kullanılabileceğini savunmaktadır. Bu birbiri içine geçişte de kültürün bir şemsiye misali bu kavramları içine aldığını ifade etmiştir.

Tüm bunların ışığında denebilir ki devletler devamlılıklarını sağlamak için ulus kimliğini kullanırken hâkim oldukları topraklardaki etnik ve sınıfsal kimlikleri görmezden geldiklerinde inşa etmeye çalıştıkları ulus kimliği bu etnik ve sınıfsal topluluklar arasında çatışmalar doğurur. Bu da ulus kimliğinin günümüzdeki paradigmasından farklı bir paradigmaya ihtiyaç duyduğunun bir göstergesi sayılabilir.

## Bulgular

### Yu-Mex Müziğine Giden Yolda Yugoslavya

Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan Sırbistan, 1. Dünya Savaşında İttifak Devletleri tarafından işgal edildi. Buna karşılık olarak bölgede yükselen *Slav Milliyetçiliği* akımı neticesinde İtilaf Devletlerinden de destek alan Sırp, Slovak ve Hırvatlar Yugoslavya Krallığı'nı kurdu. Yugoslavya, kelime anlamı olarak *Güney Slavların Ülkesi* anlamına gelmektedir (Calic, 2019).

1941'de bu kez Nazi Almanyası tarafından işgal edilen krallıkta Josip Broz Tito önderliğindeki gerilla hareketi ve Almanyanın savaşı kaybetmesinden sonra 1945'te Tito liderliğinde Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti kuruldu. Rus Bolşevik Devriminde görev almış ve Stalin ile başta ilişkileri iyi olan Tito, gerek 2. Dünya Savaşındaki Nazi İşgalinde Rusya'nın yardım etmemiş olması, gerekse diğer fikir ayrılıkları neticesinde 1948 yılında Stalin ilişkilerini askıya aldığını duyurdu. Bu dönemde dünyada Sovyet Rusya ile Amerika arasındaki soğuk savaş yeni başlamıştı. Hemen her ülke kendini bir tarafta konumlandırmaya çalışırken bazı ülkeler ise bu ikiliğin dışında kalmayı tercih edecekti. 1961'de *Bağımsızlar Hareketi'nin*<sup>2</sup> kurulmasıyla sonuçlanacak uluslararası girişimler silsilesi içerisinde 24 Mayıs 1946'da ilk kez Meksika ile diplomatik ilişki kuran Yugoslavya'nın başkentinde ilk Meksika büyükelçiliği 1951'de açıldı (Paredes Korber, 2011).

*Demir Perde'nin* ne doğusu ile ne de batısı ile ilişki kurmak istemeyen Yugoslavya çareyi o dönemde altın çağını yaşayan Meksika Sineması ve devrim temalı filmlerinde buldu. Bu kapsamda afişi Şekil 1'de görülen, 1950'de çekilen *Un Día de Vida*<sup>3</sup> adlı siyah beyaz film 1952 yılının sonlarında Yugoslavyadaki sinemalarda da gösterime girdi (Irwin, 2010).

### Un Día de Vida – Jedan Dan Života

**Yönetmen:** Emilio Fernandez

**Müzik:** Antonio Díaz Conde

**Prodüksiyon:** Cabrera Films

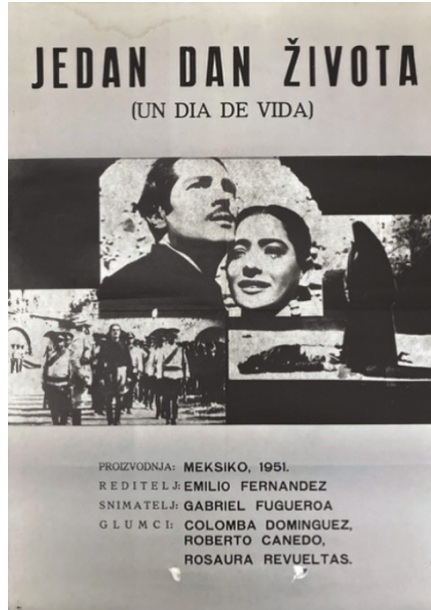
**İlk Gösterim:** 23 Kasım 1950 (Meksika)

2 Non-Aligned Movement

3 Hayatın Bir Günü (A Day in Life)

**Şekil 1.**

Una Día de Vida filminin Yugoslavca afişi (Fernández, 1950).



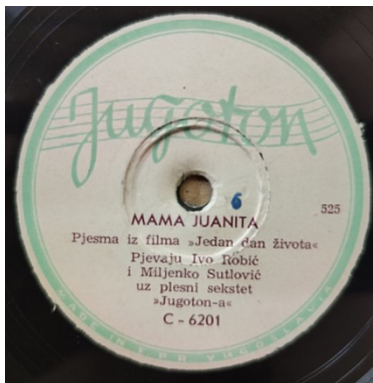
Filmde 1910'daki Meksika Devriminde, biri idam cezasına çarptırılmış, diğeri de üst düzey bir asker olan iki eski arkadaşın hikayesi, devrim hakkında yazmak için oraya gelen Kübalı bir kadın gazeteci de hikâyeye eklenerek dramatik ve romantik bir şekilde anlatılmaktadır (Fernández, 1950). Irwin (2010) çalışmasında 14 Eylül 1997 tarihli Politika Express dergisinde Vladimir Lazarević'in bu film için "Son elli yılda Yugoslavya'da en çok izlenen film" dediğini aktarmaktadır. O dönemde sadece film değil, özellikle birçok sahnede duyulan Las Mananitas adlı *ranchera* türündeki şarkı büyük ses getirmiştir ve Yu-Mex türünün yıllar içinde ulaşacağı nokta için bir referanstır (Miholić, 2020).

### **Yu-Mex'in Doğuşu ve Yugoslavya'da Popüler Oluşu**

Filmin gişe başarıyla hemen hemen aynı anda, o dönemin popüler şarkıcılarından Ivica Robić ve Miljenko Sutlović 1953 yılında şarkıyı hemen Hırvatçaya çevirip 45'lik olarak yayınlar (Robić ve Sutlović, 1953). Şekil 2'de görülen göbek etiketinde de Hırvatça olarak "Jedan dan Života filmindeki şarkı" yazmaktadır.

**Şekil 2.**

Mama Juanita 45'liğinin göbek etiketi (Robić ve Sutlović, 1953).



**Ivica Robić ve Miljenko Sutlović – Mama Juanita****Söz ve Müzik:** Antonio Diaz Conde ve Mario Kinel**Orkestra:** Plešni Sekstet “Jugotona”**Yayıncı:** Jugoton C-6201**Yayın Yılı:** 1953

O dönemde Hırvatistan’da filmdeki gibi bir *mariachi orkestrası* bulunmadığından Jugoton’un o dönemki kayıtlarında çokça icraları olan Plešni Sekstet adlı, dans müzikleri çalan altılı orkestra çalmıştır. Orkestral olarak klasik *musica ranchera* tınılarından uzak bir kayıt olsa da ezgisel olarak filmin havası korunmuştur (Miholić, 2020).

Aynı şarkı 1961’de bu kez dönemin popüler *boyband*’i Trio Tividi tarafından *Popularne Meksikanske Pjesme*<sup>4</sup> adıyla dört parçadan oluşan bir 45’lik olarak olarak kaydedildi (Trio Tividi, 1961). Şekil 3’te plağının kapağı görülen bu kayıttta bu kez eşlikçi olarak *Meksikanski Orkestar Nikice Kalogjere*<sup>5</sup> bulunuyordu. Škarica (2017) orkestrada trombon, klarnet, iki trompet, akustik gitar, kontrbas, iki mandolin ve iki keman ile birlikte iki viyola bulunduğundan bahseder (Aktaran Miholić, (2020).

**Şekil 3.**

Trio Tividi’nin *Popularne Meksikanske Pjesme* 45’liğinin kapağı (Trio Tividi, 1961).

**Trio Tividi – Mama Juanita****Söz ve Müzik:** Antonio Diaz Conde ve Mario Kinel**Orkestra:** Meksikanski Orkestra Nikice Kalogjere**Yayıncı:** Jugoton EPY 3106**Yayın Yılı:** 1961

4 Popüler Meksika Şarkıları

5 Nikice Kalogjere Meksika Orkestrası

1958 yılında çekilen ve Yugoslavya'da 20 Aralık 1965'te gösterime giren bir başka film ise *müzikal/western* türündeki *Carabina 30-30* adlı filmidir. Bu film Yugoslavya'da *Pesma za karabinu 30-30*<sup>6</sup> adıyla gösterilmiştir (Delgado, 1958).

#### Şekil 4.

*Pesma za Karabinu 30-30* filminin Yugoslavya afişi (Delgado, 1958).



#### **Carabina 30-30 – Pesma za Karabinu 30-30**

**Yönetmen:** Miguel M. Delgado

**Müzik:** Genaro Nuñez

**Prodüksiyon:** Filmadora Chapultepec

**İlk Gösterim:** 25 Aralık 1958 (Meksika)

Yugoslavya'da kullanılan afişinin Şekil 4'te görülebileceği bu film, Yugoslav sosyalist ideolojisinin mücadele ruhuna hitap eden bir filmidir. Şöyle ki, filme adını veren *Carabina 30-30* adlı tüfek Amerikan yapımı Winchester 1894 model tüfektir. 30-30 denmesinin sebebi ise 30 kalibreli fişeklere sahip olmasıdır. Bu tüfek ucuzluğu ve temin edilebilirliğinin kolaylığı sebebiyle Zapata Devrimi'nin adeta bir sembolü olmuş ve "Batı'yı yenen tüfek" adıyla anılır hale gelmiştir (Esch, 2018). Film, 30-30 tüfeğini kuşanarak Meksika Devrimi'ndeki isyan saflarına katılan bir askerin birinci ağızdan anlatısıdır. Filmin adıyla anılan şarkıda ise anlatıcının silahıyla birlikte cepheye yürüyüşü ve ulusu için savaşarak canını ortaya koyma kararlılığı işlenmektedir. Tito'nun Yugoslavya'sında da *Partizanlar* anlatısı çok güçlüdür (Calic, 2019). Meksika'daki bu "köylülerin silahıyla devrim yapma" teması Yugoslav partizanlarının hikayesiyle de birebir örtüştüğünden Yugoslavyalıların bu filmi sıradan bir film gibi değil kendi birlik ve isyan geçmişini hatırlayarak izlediğini düşünmek mümkündür.

Film gösterime girer girmez bu kez günümüzde hala hayatta olan ünlü şarkıcı Slavko Perović tarafından Pesma Karabina adıyla kaydedilmiş ve yine dönemin en büyük plak şirketi Jugoton tarafından yayınlanmıştır (Perović, 1965). Söz konusu 45’liğin kapağı ve plak göbeği Şekil 5’te görülmektedir.

#### Şekil 5.

Pesma Karabina 45’liğinin kapağı (Perović, 1965).



#### Slavko Perović – Pesma Karabina (Carabina 30-30)

**Söz ve Müzik:** Slavko Perović ve Genaro Nuñez

**Orkestra:** Studijski Meksikanski Ansambl

**Yayıncı:** Jugoton – EPY 3496

**Yayın Yılı:** 1965

#### Sırpça Sözleri

Karabina trenta trenta

to je pesma moga kraja

to je pesma srca moga

koju tebi pevam, draga

Kada sutra krenem dalje

nikad nećeš biti sama

čućeš pesmu karabina

koju tebi pevam sada

#### Türkçe Karşılığı

Karabina otuz otuz

Bu benim sonumun şarkısı

Bu benim kalbimin şarkısı

Sana söylediğim ey sevgilim

Yarın yola çıktığımda

Asla yalnız kalmayacaksın

Karabinamın şarkısını duyacaksın

Sana söylediğim bu şarkıyı

Filmin orijinalindeki sözlere benzer sözlerle yayınlanan bu şarkı adeta Yugoslavya'da 2. Dünya Savaşı esnasında Nazi işgaline karşı verilen mücadeleyi anlatmaktadır. “Kada sutra krenem dalje” dizesi, şarkının basit bir çevirinin ötesinde Yugoslav dinleyicisinin 2. Dünya Savaşı'ndaki partizan fedakarlığı ile özdeşleştirdiği bir sadakat yemini haline geldiğinin bir göstergesi sayılabilir.

1967 yılına geldiğimizde Meksika kültürü Yugoslavya popüler kültürünün önemli bir ögesi haline gelmişti. Artık sadece çeviri değil özgün Yu-Mex eserleri de kaydediliyordu. Örneğin Şekil 6'da plak kapağı görülen bir kayıt ise yine 1967 yılına aittir. Milić Ljubomir ve Ansambl Paloma'nın beraber icra ettiği Razvod Braka adlı bu şarkıda eşinden ayrılmak istemeyen birinin isyanı anlatılmaktadır. (Milić Ljubomir i Paloma, 1967).

#### Şekil 6.

Milić Ljubomir'in Razvod Braka 45'liğinin kapağı (Milić Ljubomir i Paloma, 1967).



#### Milić Ljubomir i Paloma – Razvod Braka

**Söz ve Müzik:** Bogdan Čupić ve Milić Ljubomir

**Orkestra:** Ansambl Paloma

**Yayıncı:** Diskos

**Yayın Yılı:** 1967

Bu dönemde artık birçok türde Meksika filmi Yugoslavya'nın dört bir yanında gösterilmekte ve herkes tarafından izlenmektedir (Irwin, 2010). 1960'lı yıllarda Yugoslavya'da birden fazla "Meksikanski Ansambl" bulunduğu ve bunların birçok plakta orkestra olarak çalıştığını göz önüne aldığımızda Yu-Mex fenomeninin Yugoslavyadaki popüler müzik endüstrisine olan büyük etkisini görmek mümkündür. Bunun müziğe bir diğer yansıması da hemen her müzisyenin Meksika yerel giysileriyle fotoğraf çekilip kapağına koyduğu ve Meksika'nın ranchera müziği türünde ancak Sırpça ya da Hırvatça sözlerle kaydettiği plaklar şeklinde olmuştur. Tüm Yugoslavya'da dinlenir hale gelen Yu-Mex müzik türü o dönem için Yugoslavya'yı oluşturan farklı etnik toplulukların ortak paydası haline gelmiştir. Örneğin, Yugoslavya'nın dağıldığı döneme kadar aktif müzik hayatına devam eden Slavko Perović on altı milyon nüfuslu Yugoslavya'da bir milyonun üzerinde Yu-Mex türünde plak satarak büyük bir ticari başarı elde etmiştir (Esparza, 2017).

Perović ile 2017'de bir röportaj yapan BBC muhabiri Pablo Esparza, BBC'deki haberinde Perović'in İspanyolca bilmediğini belirtmiş ve kendisinden şöyle aktarmıştır: "Meksikalılar ve Sırp'lar birbirine çok benziyor." (Esparza, 2017).

Bu müzik türünün halk nezdinde bu denli karşılık bulması, yalnızca siyasi konjonktürle değil, dinleyicinin duygusal

dünyasıyla kurduğu ilişkiyle de açıklanabilir. Yu-Mex efsanesi Slavko Perović, bu kültürel adaptasyonu “Slav ruhu” ve “Meksika hüznü” arasındaki etkileşime bağlar: “Meksika şarkıları ile bizim şarkılarımız arasında büyük bir benzerlik var: Hüzün... Biz Slavlar da tıpkı Meksikalılar gibi, şarkı söylerken ağlamayı severiz” (Mazzini, 2022). Bu birincil ağızdan ifadeden yola çıkarak Yugoslav dinleyicisinin Meksika müziğini egzotik bulmaktan

ziyade, savaş sonrası kendi travmalarını ve melankolisini yansıttığı bir ayna işlevi gördüğü düşünülebilir.

Meksika kültürü sadece gençlerin arasında değil Tito’ya kadar Yugoslavya’da hemen herkesin ortak popüler ikon haline gelmiştir. 1963’teki büyük Meksika gezisinden önce 1962 yılbaşı gecesini Hırvatistan’ın Brioni şehrindeki başkanlık konutunda Şekil 7’de görüldüğü gibi geleneksel Meksika şapkası olan *sombrero* ile geçirmiştir.

### Şekil 7.

Josip Broz Tito 1962 yılbaşı gecesinde (*Lista Ekspozata*, 2025).



1960’lı yılların sonunda tüm dünyaya yayılan, Beatles ve Rolling Stones gibi grupların öncülük ettiği Rock müzik Yugoslavya’da da Yu-Mex’i tahtından etse de Yugoslavya dağılana dek Yu-Mex türünde plaklar kaydedilmeye devam etti (Esparza, 2017). Günümüzde ise hala birçok insan eski Yugoslavya’yı anmak için Yu-Mex müziğiyle ilgilenmektedir. Örneğin Miha Mazzini 2012’de Paloma Negra adlı romanını Yu-Mex fenomeni etrafında inşa etmiştir (Mazzini, 2022). Hırvatistan’da hala birçok insan annesinin yaş günü kutlaması için Las Mananitas şarkısını söylemektedir (Miholić, 2020).

## Sonuç ve Tartışma

Farklı etnik toplulukların ve farklı dillerin bünyesinde barındığı Yugoslavya devlet eliyle yapılan resmi milliyetçilik propagandalarının yanı sıra yakınında olan Rusya ve Avrupa’dan popüler kültür öğeleri almayı devlet bazında reddetmiş ve başta devlet eliyle daha sonra halkın büyük ilgisiyle kendiliğinden binlerce kilometre öteden, Meksika’dan ranchera müzik kültürünü alıp kendi popüler kültür ögesi haline getirmiştir. Burada Meksika’da da Tito benzeri bir figür olan

Emiliano Zapata ve Meksika Devrimi'nin Yugoslav halkına 2. Dünya Savaşında çektiklerini hatırlatıyor olması da Yu-Mex müziğinin bir anda popüler hale gelmiş olmasında etkili olmuştur.

Bir Yugoslav ulus kimliği inşa etmeye çalışan ve ülkesini *bağımsızlar hareketi* içinde tutan Tito kendi inşa etmeye çalıştığı Yugoslav ulusunun kültürüne yabancı bir kültürün göçü ile karşı karşıya kalmıştır. Aslında hiçbir yere ait olmayan ve *icat edilmiş* olan bu müzik türü kendini “Yugoslavlık kimliği” içinde bularak ulus kimliğinin bir parçası olmuştur. Burada Tito'nun avantajına olan durum ise göç eden bu kültürün, o kültürün taşıyıcıları tarafından değil kendi eliyle getirilmiş olmasıdır.

Stokes (2011) editörlüğünü de yaptığı *Migrating Music* adlı kitabın kendi kaleme aldığı bölümünde son birkaç on yılda post-kolonyal ulus devlet inşa etme projelerinin tümünün neo-liberal devrimlerce bozulduğundan bahseder. Yugoslavya'da da Yu-Mex müziğinin neo-liberal kültür akımlarına sonuna kadar karşı koyamasa da 1950'li ve 1960'lı yıllar boyunca Yugoslav kültürünü küresel kültür akımlarına karşı koruduğunu söylemek mümkündür.

Yu-Mex fenomeninin günümüzdeki varlığı, sadece nostaljik bir müzikal beğeni olarak değil, aynı zamanda Balkanlar'da yükselen etnik milliyetçiliğe karşı alternatif bir kimlik alanı olarak da okunabilir. Luthar ve Pušnik'in (2010) *hatırlama pratikleri* üzerinden tartıştığı üzere, Yugoslav geçmişine duyulan özlem (Jugo-Nostalgia) genellikle travmatik siyasi hatıralardan arındırılmış, gündelik hayatın “mutlu” anlarına odaklanır. Yu-Mex müziği işte bu noktada Sırp veya Hırvat etnik kimliklerinin çatışmalı tarihinden bağımsız, “üçüncü” ve tarafsız bir alan yaratır. Bugün Zagrepli veya Belgradlı bir gencin bu müzikte buluşabilmesi, katılmış modern ulus kimliği politikalarına karşı, müziğin sağladığı “yumuşak” ve “birleştirici” bir Yugoslav kültürel mirasına sığınma ihtiyacını yansıtmaktadır. Dolayısıyla Yu-Mex, bugün siyaseten var olmayan bir ülkenin, kültürel bellekte yaşamaya devam eden bir “hayali cemaatin” (Anderson, 2023) somut bir tezahürüdür.

Yu-Mex müziği tüm Yugoslavya'da etnisite fark etmeksizin gençlerin ortak müziği haline gelmiş bu da ortak bir Yugoslav kültürü yaratmaya çalışan Tito için faydalı olmuştur. Elbette, bu müzik Yugoslav ulus kimliğini oluşturan tek etken değildir. Tito yönetiminin resmi propaganda araçlarının yanında, Yu-Mex gibi bir popüler kültür ögesinin de tüm Yugoslavya'da ortak olması, onun bu ulus kimliğinin bir parçası olduğunun göstergesidir.

## Ethical approval

Ethical committee approval is not required for this research as it does not involve the use of human or animal subjects or sensitive data.

## Author contribution

Study conception and design AZ; data collection: AZ; analysis and interpretation of results: AZ; draft manuscript preparation: AZ. All authors reviewed the results and approved the final version of the article.

## Source of funding

The authors declare the study received no funding.

### Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

### Etik kurul onayı

Bu araştırmada insan, hayvan ve hassas veriler kullanılmadığı için etik kurul onayı gerekmemektedir.

### Yazarlık katkısı

Çalışmanın tasarımı ve konsepti: AZ, verilerin toplanması: AZ; sonuçların analizi ve yorumlanması: AZ; çalışmanın yazımı: AZ. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirmiş ve makalenin son halini onaylamıştır.

### Finansman kaynağı

Yazarlar, çalışmanın herhangi bir finansman almadığını beyan etmektedir.

### Çıkar çatışması

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

## Kaynakça

- Anderson, B. (2023). *Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması* (İ. Savaşır, Çev.). Metis Yayınları.
- Baily, J. (1994). The role of music in the creation of an Afghan national identity, 1923-1973. M. Stokes (Ed.) içinde, *Ethnicity, identity and music* (ss. 45-60). Berg Publishers.
- Burke, P. J., ve Stets, J. E. (2023). *Identity theory* (2. Baskı). Oxford University Press.
- Calic, M.-J. (2019). *A history of Yugoslavia* (D. Geyer, Çev.). Purdue University Press.
- Delgado, M. M. (Yönetmen). (1958). *Carabina 30-30* [Film]. Filmadora Chapultepec. [www.imdb.com/es/title/tt0275243](http://www.imdb.com/es/title/tt0275243)
- Doğar, N. (2016). *Kültür, kimlik, etnisite ve milliyet kavramları çerçevesinde Batı Balkanlar: Hofstede perspektifi*. The Journal of Academic Social Science Studies, 11(52), 401-416. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS4829>
- Esch, S. (2018). *Modernity at gunpoint: Firearms, politics, and culture in Mexico and Central America*. University of Pittsburgh Press.
- Esparza, P. (2017, 1 Eylül). Yu-Mex, la sorpresiva historia de los mariachis y rancheras con los que México hizo bailar a un país que ya no existe. BBC News Mundo. 1 Kasım 2025 tarihinde [www.bbc.com/mundo/noticias-41099890](http://www.bbc.com/mundo/noticias-41099890) adresinden alındı.
- Fernández, E. (Yönetmen). (1950). *Un día de vida* [Film]. Cabrera Films. [www.imdb.com/title/tt0042396](http://www.imdb.com/title/tt0042396)
- Gee, J. P. (2014). *An introduction to discourse analysis: Theory and method* (4. Baskı). Routledge.
- Hobsbawm, E. J. (2012). *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality* (2. Baskı). Cambridge University Press.
- Irwin, R. M. (2010). Mexican Golden Age cinema in Tito's Yugoslavia. *The Global South*, 4(1), 151-166. <https://doi.org/10.2979/gso.2010.4.1.151>
- Krippendorff, K. (2013). *Content analysis: An introduction to its methodology* (3.

- Lavenda, R. H., ve Schultz, E. A. (2018). *Kültürel antropoloji: Temel kavramlar* (D. İşler ve O. Hayırlı, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Luthar, B., ve Pušnik, M. (Ed.). (2010). *Remembering utopia: The culture of everyday life in Socialist Yugoslavia*. New Academia Publishing.
- Mazzini, M. (2022, 3 Şubat). *YuMex—Yugoslav Mexico* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=oL33I39nlV0>
- Miholić, I. (2020). From Central America to Southeastern Europe: Mexican and Yu-Mex music and its echoes in Croatian music today. L. Mellish, N. Green, & T. Zebec (Ed.) içinde, *Music and dance in Southeastern Europe: Migrations, carnival, sustainable development* (ss. 79-84). Institute of Ethnology and Folklore Research; ICTM Croatia National Committee.
- Milić Ljubomir i Paloma. (1967). *Razvod braka* [Plak]. Diskos. 1 Kasım 2025 tarihinde [www.discogs.com/release/2897267](http://www.discogs.com/release/2897267) adresinden alındı.
- Muzej Jugoslavije. (2025, 22 Ocak). *Lista eksponata* [Fotoğraf]. <http://muzej-jugoslavije.org/en/lista-eksponata/>
- Nas, F. (2022). Aidiyet türü olarak kimlik, etnisite ve ulusçuluk kavramları arasındaki ilişki. *Sosyologca*, (23), 69-83. <https://sosyologca.org/files/sosyologca/a14b791d-57bf-4581-ab8c-af692a6899bb.pdf>
- Paredes Korber, J. D. (2011). *Manual de organización de la Embajada de México en la República de Serbia* (No. MO-SEB-29). Secretaría de Relaciones Exteriores. [sre.gob.mx/images/stories/docnormateca/manexte/embajadas/moemserbia12.pdf](http://sre.gob.mx/images/stories/docnormateca/manexte/embajadas/moemserbia12.pdf)
- Perović, S. (1965). *Pesma karabina* [Plak]. Jugoton. [www.discogs.com/release/2480910](http://www.discogs.com/release/2480910)
- Robić, I., ve Sutlović, M. (1953). *Mama Juanita* [Taş Plak]. Jugoton [www.discogs.com/release/3469030](http://www.discogs.com/release/3469030)Škarica, S. (2017). *Tvornica glazbe: Priče iz Dubrave: Bilješke za biografiju ili various artists, knjiga prva: 1947-1969*. Croatia Records.
- Stokes, M. (2011). Migrant/migrating music and the Mediterranean. J. Toynbee & B. Dueck (Ed.) içinde, *Migrating music* (ss. 28-37). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203841754>
- Trio Tividi. (1961). *Mama Juanita* [Plak]. Jugoton. [www.discogs.com/release/1284380](http://www.discogs.com/release/1284380)Yin, R. K. (2015). *Case study research: Design and methods* (5. Baskı). SAGE Publications.

## Extended Abstract

### Introduction

This study critically investigates the unique intersection of popular culture and political engineering within the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (1945–1992), specifically examining the construction of a supranational identity through the lens of “Yu-Mex” music. As the socialist state sought to forge a cohesive “Yugoslav” consciousness capable of

superseding deeply rooted ethnic divisions, it inadvertently found a powerful unifying mechanism in the syncretic sounds of Mexican music. Following the 1948 political rupture with Stalin and a simultaneous rejection of Western capitalist cultural imperialism, Yugoslavia turned to the “Non-Aligned” world, importing Mexican Golden Age cinema—such as the seminal *Un Día de Vida*—which resonated profoundly with local audiences.

## Method

Employing a robust qualitative case study design, this research utilizes content and discourse analysis to examine a diverse array of primary sources, including archival vinyl records by popular artists like Ivica Robić and Slavko Perović, film posters, and secondary documentaries. The analysis reveals that the emergence of Yu-Mex was not merely an exotic trend but a cultural phenomenon anchored in shared revolutionary narratives. The imagery of the Mexican Revolution—epitomized by the “Carabina 30-30”—paralleled the Yugoslav Partisan struggle against fascism, allowing the genre to function as a vehicle for collective memory and ideological legitimization expressed in the Serbo-Croatian language.

## Findings, Discussion and Results

The findings demonstrate that Yu-Mex achieved massive commercial success and received tacit endorsement from President Tito, thereby embedding itself into the official cultural fabric. Consequently, the study posits that Yu-Mex established an impartial trans-ethnic cultural sphere, effectively bridging internal ethnic divides by facilitating an affective identification between Yugoslav socio-historical experiences and the thematic pathos of Mexican ranchera music. Ultimately, this genre provided a non-binary medium for national cohesion, leaving a legacy of “Jugo-Nostalgia” that persists as a sanctuary of cultural memory in the post-Yugoslav era.